VASILE ARVINTE – ”ROMÂN, ROMÂNESC, ROMÂNIA”

Maria-Teodora Vargan, PhD Student, ”Al. Ioan Cuza” University of Iași

Abstract: , Român, românesc, România’’- Vasile Arvinte’s favourite book (Alice Arvinte) must be read because it represents us as being the greatest study concerning Romanians’name, in which the author engages in a comprising analysis of terms: a ***Romanian man, a Romanian woman, Romanian, Romania****, from various points of view: etymologically, semantically etc.*

*Having as a starting point the study for the word ROMANIAN both my Romanian and foreign specialists, a word used in different forms throughout the history (****rumân, roman****), the linguist from Iași underlines the fact that this term is of Roman origin (****Romanian*** *– from the Latin word* ***romanus****).*

Not minimising the influence of the School from Ardeal and of the Latinists in imposing the term ***Romanian****, Vasile Arvinte offers us the chance to find ourselves as a nation, as a people, to distinguish ourselves as a community among the others in the world, a process materialized at the half of the XIX-th century by the formation of the Romanian national state, and, at the beginning of the XX-th century, by the achievement of the Romanian National Unitary state.*

An important role in the scientific paper of the linguist Vasile Arvinte is played by the term ***Romania****, a not very old word (the XIX-th century), but which has a controversial etymology, being a long-discussed term by Sextil Pușcariu, Elena Slave, Alexandru Philippide, Iorgu Iordan, Liviu Leonte, Alexandru Graur and Nicolae Iorga, Ionel Brătianu, V. Popa, A. Armbruster.*

Vasile Arvinte illustrates the linguistic process of the conceiving of the term Romanian state – Romania considering the two terms: the name ***românie*** *and the proper name* ***România****, as these terms are being perceived, by inside and outside our country (in Germany and France). In this way, Vasile Arvinte’s work helps underlying Romanians’ Roman origin, being a model of interpretation for both specialists and non-specialists alike.*

Keywords: Romanian man/woman, Romanian, Vasile Arvinte.

Lingvistul ieșean Vasile Arvinte întreprinde un amplu studiu filologic al termenilor **român, românesc, România** tratându-i dintr-o multiplă perspectivă: semantică, etimologică, dialectologică. Importanța acestor cuvinte rezidă din faptul că ilustrează vechimea, continuitatea poporului român și organizarea sa într-un stat național, apoi într-un stat național unitar român.

Termenii devin astfel emblema comunității lingvistice în care s-au format, marcând și destinul spiritual al poporului nostru, purtând pecetea romanității orientale, având rolul de graniță, de element de diferențiere și delimitare a românilor de restul populației romanice.

Pe parcursul studiului, se remarcă dorința filologului ieșean de a aduce în prim planul lingvisticii românești problematica originii familiei lexicale a termenului **român,** iar apogeul studiului este dat de interpretarea lingvistică a originii și a semnificației numelui propriu **România**.

BDD-A22393 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:07 UTC)

Etnonimul **român** a avut un rol esențial în păstrarea latinității poporului român, ajutând la crearea numelui actual al statului român. În tratarea acestui termen, Vasile Arvinte a avut în vedere analiza variantelor fonetice ale etnonimului, situația lui în interiorul tuturor graiurilor dacoromâneşti, dar şi sud-dunărene. Astfel, lingvistul a constatat că ambele variante fonetice: **rumân** (descendentul cuvântului latinesc ,,romanus'') şi **român** apar în toate textele româneşti vechi.

Şcoala Ardeleană a avut o contribuție majoră în impunerea şi răspândirea variantei cu –o-, **român**, formă considerată a fi provenită din latinescul ,,romanus'', şi generalizarea înlocuirii grafemului î cu â. Conform lingviştilor şi istoricilor, forma cu –u- (**rumân**) ar fi etimologică, fiind radicalul numelui propriu România, iar forma cu –o- (**român**) ar fi semisavantă, utilizată inițial de către cărturari, atingând punctul de interes lingvistic şi istoric în secolul al XIX-lea. Prin urmare, Vasile Arvinte efectuează o trecere în revistă a opiniilor intelectualilor vremii privind preferința utilizării celor doi termeni: adepții formei **rumîn** (A. Pumnul, Gustav Weigand), lingviştii care prezintă istoricul folosirii celor doi termeni (A. Candrea, Tiktin, P.P.Panaintescu, C. Giurescu, N. A. Constantinescu, A. Scriban, A. Philippide, E. Stănescu). Aceştia din urmă au constatat că forma **român**, deşi era o formă savantă, era întâlnită chiar şi în timpuri mai vechi – secolele al XVI-lea, al XVII-lea, în texte precum ,,Palia de la Oraştie''.

În secolul al XV-lea, s-a remarcat existența unui proces de acomodare a numelui etnic al românilor la etimonul ,,romanus'' şi în rândul umaniştilor străini, nu doar al cronicarilor români. Atât varianta germană, cât şi cea franceză s-a constituit având la bază acelaşi etimon.

În limba germană era întâlnită denumirea de ,,vlah'' pentru a-i desemna pe români (ahd. ,,Walhos''[1], ,,Walh'' –numele unui trib celtic de la care a derivat adjectivul ,,walhisk'' - ,,romanic''), făcând trimitere la originea latină a acestora. Numele pe care şi-l dădeau românii lor şi limbii române a pătruns greu în limba germană având diferite forme date fie de reflexele vocalei neaccentuate din silaba inițială (varianta cu ,,u" neaccentuat –**Rumunus** sau **Rumuni**, cea de-a doua variantă este creația lingvistică a lui Martin Felmer întrebuințată pentru a denumi ,,țările locuite de români''[2]; varianta cu ,,o" neaccentuat - **Romuini** apare pentru prima dată în opera lui Johannes Lebel, iar denumirea **Romanen** este creația lui Felmer; variantele mai sus menționate, deşi fac trimitere la originea latină a limbii şi a poporului român nu au existat în germană timp îndelungat, neavând suport fonetic; s-a impus în limba germană varianta cu grafemul ,,a" (**Romani)**, creată de Mihail Kogălniceanu), fie de reflexele vocalei din silaba accentuată (varianta cu u accentuat -30 de atestări sau cu ,,ui" accentuat - o atestare, varianta cu ,,a" accentuat -40 de atestări, varianta cu ,,a" accentuat este considerată de către Vasile Arvinte o inovație grafică având drept creator pe Mihail Kogălniceanu:,,În spatele semnului graphic,, a" nu se afla un sunet cu o existență reală în vreun dialect german, ori în vreun grai românesc''.[3]

În limba franceză, înlocuirea denumirilor vechi date românilor şi țării lor (,,Vallaque'', ,,Moldavie'') se petrece treptat, odată cu apariția diferitelor variante petru termenii care îi desemnau pe români: varianta cu ,,ou" neaccentuat (**roumaine** - J. A. Vaillant), varianta cu ,,o" neaccentuat (**romaneschte**[4] - Pierre Lescalopier), varianta cu ,,a" (â) accentuat (**româns**, M. Kogălniceanu), varianta cu ,,a" din numele propriu de țară (**La Roumanie** are trei accepțiuni:

[1] Vasile Arvinte, *Român, românesc, România*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, p. 191
[2] *Íbidem*, p. 195
[3] *Ibidem*, p. 209
[4] *Ibidem*, p. 212

BDD-A22393 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:07 UTC)

Muntenia - Țara Românească, Moldova și Muntenia, ,,teritoriul locuit de români'', ,,țara tuturor românilor ''-J. A. Vaillant). Lingvistul ieșean constată că numele modern **român** este diferit de cel al țării (**Roumanie)** ,,numai în privința modului în care a fost reflectată vocala românească ,,î" (accentuată sau neaccentuată). În ambele cazuri punctul de plecare l-a constituit numele etnic intern, al românilor, precum și denumirea nouă, tot internă, a țării.''[5]

Vasile Arvinte a subliniat faptul ca limba română este singura limbă romanică ce a păstrat denumirea **romanus** deoarece strămoșii românilor îmbrățișaseră creștinismul, astfel cuvântul **romanus** căpătase sensul de ,,creștin''. De asemenea, cuvintele provenite din latinescul **romanus (român, român, rumăr)** aveau probabil două sensuri: sensul etnic şi sensul religios, acela de ,,creştin". Prin intermediul acestui sens, s-a păstrat în română etimonul **romanus** putându-se astfel delimita romanicii răsăriteni de populaţiile barbare, necreştine.

Adjectivul **românesc** s-a format de la radicalul **romanus**, fiind un derivat cu sufixul ,,–esc'', sufix care ar proveni din limba tracă ,,–isk-" (Al. Graur), dar nu se poate explica în ce fel a ajuns acest sufix în limba română, prototipul său fiind derivatul latin **romaniscus** care ar sta la baza cuvântului **românesc** (Vasile Arvinte).

Filologul V. Arvinte descrie procesul lingvistic de creare a denumirii de **România,** nume propriu care provine din apelativul **românie** cu sensuri şi valori diferite: ,,rumânie''-,,iobăgie'' (termenul **rumânie** a apărut în evul mediu în graiul muntenesc, răspândindu-se inițial cu sensul de ,,iobag", ,,șerb", ,,vecin", dar ,,nu a avut nici un rol în procesul de apariție a numelui propriu România''[6]); ,,românie" – ,,limbă românească", ,,limba română literară" (apelativul **românie**, așa cum constată Armbruster, era destul de rar folosit, fiind întâlnit în creațiile lui: Alecu Russo și Gh. Asachi); ,,românie" – ,,românism", ,,spirit românesc", ,,sentiment naţional al românilor" (sensurile apelativului nu sunt înregistrate în dicționarele românești actuale[7]; ci apar doar în opera lui I. Heliade-Rădulescu și Alecu Russo); ,,românie" – ,,românime", ,,totalitatea românilor" (este sensul care ,,face trecerea către numele geografic al apelativului **românie**, având ca punct de plecare sensul de ,,limbă românească'')[8]

Încă din incipitul studiului, Vasile Arvinte ne oferă prilejul de a participa indirect prin lectură, la cunoașterea principalelor teorii ale specialiștilor, atât ale lingviștilor, cât și ale istoricilor, privind etimologia etnonimului **România**, analiza numelui geografic al ţării noastre ocupând loc central.

Istoria etnonimului este tratată din două perspective diferite: lingvistică şi istorică. Astfel, unii lingviști consideră termenul **România** ca fiind un derivat al radicalului român la care se adaugă sufixul ,,–ie", articulat ,,–ia", deci cuvântul **România** este o creație internă a limbii române (Sextil Puşcariu, Elena Slave), iar alți lingviști percep termenul **România** ca pe un neologim împrumutat din limba franceză (A. Philippide, Iorgu Iordan, A. Rosetti, Liviu Leonte). Sextil Puşcariu este de părere că etnonimele derivate cu sufxul ,,–ie" au sensul de ,,ţară" şi apoi sensul de ,,limba vorbită în ţara aceea'', deci de la numele de ţară s-a ajuns la denumirea limbii vorbite în ţara respectivă. Derivatul **Rumânie**, care denumeşte limba poporului român nu provine de la numele ţării sau al statului (secolul al XIX-lea), ci de la numele etnic, apelativul **romînie**.

[5] *Ibidem*, p. 217
[6] Vasile Arvinte, *op. cit*, p. 127
[7] *Ibidem.*, p. 142
[8] *Ibidem.*, pp. 144-145

BDD-A22393 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:07 UTC)

Lingviştii (în special Iorgu Iordan) care susţineau etimologia franceză a cuvântului **România** aduc drept dovadă accentul pe vocala ,,i" a sufixului, la fel ca şi în cazul termenului francez **La Romanie**.

Din prima categorie de lingvişti, Vasile Arvinte consideră că ar trebui reţinută opinia argumentată a lui Alexandru Graur care susţinea ideea că etnonimul **România** ar fi de origine latină, fiind o reluare a denumirii vechi **Romania**, de la numele romanilor care au cucerit Dacia în anul 106 d. Hr: ,,Denumirea **România** ar proveni de la numele populaţiei cuceritoare care şi-a păstrat limba, anume de la romani''.[9] O dovadă a susţinerii originii latine a cuvântului **România** este accentuarea numelor geografice pe antepenultima silabă.

Totuşi lingvistul V. Vaananen remarcă faptul că etnonimul **România** este o creaţie recentă în limba română, datând din anul 1862, după Unirea Principatelor Române, act recunoscut de Imperiul Otoman.

La rândul lor, istoricii au două teorii privind originea numelui propriu România astfel, unii explică numele ţării noastre pus în legătură cu latinescul **Romania**, iar alţii consideră că acest termen ar fi creaţia unor intelectuali greci şi germani: Dimitrie Daniel Philippide şi Martin Felmer. Vasile Arvinte însă crede că, deşi eruditul grec Dimitrie Daniel Philippide a utilizat pentru prima dată în 1816 numele **Rumunia** cu sensul de ,,ţara tuturor românilor'' (moldoveni, transilvăneni şi vlahi), iar sasul Martin Felmer a creat în anul 1764 termenul **rumun**, totuşi aceştia nu sunt adevăraţii creatori ai numelui etnic **România**, deoarece numele **România** este o creaţie internă, dovadă fiind legile fonetice.

Cea mai interesantă opinie este cea a lui Nicolae Iorga care susţine romanitatea românilor, considerând că numele actual al ţării ne duce cu gândul la spaţiul nord-dunărean **Romania** (latină), amintind de multitudinea Romaniilor ce existau în Italia, Sardinia, Dalmaţia, întărind ideea apartenenţei locuitorilor nord-dunăreni la descendenţa romanică. Romaniile populare se vor uni şi vor crea statele medievale de mai târziu, distingându-se Ţara Românească (Muntenia) numită ,,prima libertate românească''.

Teoria marelui istoric român Nicolae Iorga este îmbogăţită de A. Armbruster, privind existenţa Romaniilor populare (,,formaţiuni sociale, economice, culturale bazate pe limba şi cultura romană''[10]) Istoricul A. Armbruster face însă unele confuzii, aşa cum observă Vasile Arvinte, între planurile noţional, semantic şi onomasiologic, atunci când identifică două faze în evoluţia denumirii de România: prima fază: noţiunea de **Romania**, sub influenţa graiului muntenesc, primeşte semnificaţia de ,,iobăgie''(confuzie pe planul apelativelor şi al numelor proprii, după părerea lui Vasile Arvinte), iar în a doua fază etnonimul **România** ar fi marcat de existenţa, în româna veche, a cuvântului **românie** având sensul de ,,limbă românească''. Numele **România** nu are o vechime prea mare (155 de ani), dar etimologia termenului a dat naştere unor dispute, de-a lungul epocii, între filologi şi istorici.

După o analiză acribică, Vasile Arvinte ajunge la concluzia că denumirea geografică de **România** nu poate fi explicată prin niciuna dintre cele două modalităţi propuse până acum de către specialişti, etnonimul nefiind nici neologism, nicio reluare a termenului latinesc **Romania**. De aceea, Vasile Arvinte a prezentat, mai întâi, câmpul onomasiologic al termenului **român**, apoi originea numelui de ţară **România**. În sprijinul analizei realizate, lingvistul ieşean aduce

[9] Vasile Arvinte, *op. cit.*, p. 15.
[10] Vasile Arvinte, *op. cit.*, p. 18

BDD-A22393 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:07 UTC)

mai multe argumente: numele de ţări au fost până acum incomplet analizate, iar un nume propriu poate fi studiat mai bine doar în interiorul câmpului semantic din care face parte.

De asemenea, ajunge la concluzia că numele **România** nu se poate încadra în categoria numelor de ţări de origine latină (cu sufixul ,,–i"), nici în categoria numelor de origine grecească. Limba română este singura limbă în care numele ţării a fost creat ,,din materialul lingvistic propriu şi pe baza unui procedeu original, care are punctul de plecare în structura limbii române,''[11] avându-şi iniţiatorii în perioada paşoptistă. Noua denumire a statului român devine simbolul unităţii naţionale şi a simţirii într-un singur suflet: sufletul românesc, fiind o marcă a unicităţii poporului român (numele ţării conţine în radicalul său numele preferat şi utilizat de către toţi românii), iar limba vorbită s-a numit limba română.

Derivatul **românie** a cunoscut o largă circulaţie în perioada paşoptistă, îmbogăţindu-se cu sensuri diferite: ,,românime'', ,,totalitatea celor care vorbesc aceeaşi limbă, au aceeaşi origine şi aceleaşi idealuri''[12]ajungîndu-se astfel la numele propriu al ţării, **România.**

Dacă la început etnonimul **România** era utilizat doar în Muntenia, singura care avea titulatura de Ţară Românească, el s-a răspândit apoi în Moldova , iar după anul Marii Uniri 1918, numele propriu **România** a devenit simbolul tuturor românilor.

Lucrarea prof. univ. dr. Vasile Arvinte contribuie la evidenţierea corectă a romanităţii românilor, constituind un model de interpretare atât pentru specialiştii, cât şi pentru nespecialiştii secolului al XXI-lea, ,,O carte –model de acribie filologică, obiectivitate ştiinţifică şi fineţe analitică ... , o contribuţie de valoare europeană în domeniul românisticii şi romanisticii''.[13]

*Această lucrare a fost publicată cu sprijinul financiar al proiectului „Sistem integrat de îmbunătăţire a calităţii cercetării doctorale şi postdoctorale din România şi de promovare a rolului ştiinţei în societate", POSDRU/159/1.5/S/133652, finanţat prin Fondul Social European, Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Bibliografie

1. Arvinte, Vasile, Român, românesc, România, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008.
2. Ciubotaru, Mircea, ,,Profesorul Vasile Arvinte. Demnitatea unei profesiuni şi forţa modelului'', publicat în vol. Români majoritari/Români minoritari: interferenţe şi coabitări lingvistice, literare şi etnologice, Editura ALFA, Iaşi, 2007, pp. 899-903.

[11] *Ibidem*, p. 221
[12] *Ibidem*, p. 222
[13] Mircea Ciubotaru, ,,*Profesorul Vasile Arvinte. Demnitatea unei profesiuni şi forţa modelului''*, în vol. *Românii majoritari/ românii minoritari: interferenţe şi coabitări lingvistice, literare şi etnologice*, Editura ALFA, Iaşi, 2007, p. 901

BDD-A22393 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:07 UTC)